

Poř. č. 5/2003

Stanovisko ke sjednocení výkladu zákonů a jiných právních předpisů k použitelnosti úředních záznamů o vysvětlení opatřených postupem podle § 12 zákona o Policii ČR v trestním řízení

Úřední záznamy o vysvětlení opatřené postupem podle § 12 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, jsou zásadně použitelné v trestním řízení obdobným způsobem jako úřední záznamy sepsané o podaném vysvětlení podle § 158 odst. 5 trestního řádu, neboť i ony slouží státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení v předchozím řízení o přestupku podala, byla v trestním řízení vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede.

Policejní prezidium České republiky - Ředitelství služby pořádkové policie požádalo Nejvyšší státní zastupitelství o zaujetí stanoviska k použitelnosti úředních záznamů o vysvětlení opatřených postupem podle § 12 zákona o policii v trestním řízení v případě, kdy jednání pachatele bylo původně kvalifikováno jako podezření ze spáchání přestupku a bylo také tak prověřováno, posléze však došlo k jeho překvalifikaci na základě zjištěných skutečností na podezření z trestného činu. Někteří státní zástupci zaujímají odlišné stanovisko od názoru metodických orgánů Policie ČR, podle něhož takové úřední záznamy jsou nadále použitelné i v trestním řízení. Některá okresní státní zastupitelství naopak vyžadují „přeslechnutí a opětovné poučení“ osob, které již tímto způsobem vysvětlení podaly.¹ Podle názoru policie je opakované vyžadování vysvětlení nadbytečné a popírá smysl a účel novelizace trestního řádu provedené zákonem č. 265/2001 Sb. Navíc zatěžuje jak policejní orgány, tak i občany, a může vytvářet i konfliktní situace (při předvolávání, předvádění, pokutování osob, aj.). Stejně jako úřední záznam (resp. protokol) o

¹ Toto stanovisko státního zastupitelství bylo dokumentováno příkladem záznamu z jednání s jedním okresním státním zástupcem k součinnostním vztahům a aplikačním problémům novely trestního řádu, v němž se mj. uvádí, že „Protokol o přijetí trestního oznámení (§ 59 odst. 5, 158 odst. 2 tr. ř.), úřední záznam policisty, podání vysvětlení podle § 12 zákona o policii **nejsou relevantní podklady použitelné v rámci přípravného řízení a trestního stíhání** (dle státního zástupce ani jako listinný důkaz), lze je použít pouze jako podklad pro vyhodnocení a zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř. Z uvedeného právního názoru vyplývá nutnost poškozené a svědky včetně oznamovatele znovu požádat o vysvětlení, nebo vyslechnout za splnění zákonných podmínek až po vyhotovení záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř., a to výlučně podle § 158 odst. 3 písm. a), odst. 4, 5 tr. ř. – úředním záznamem, § 158 odst. 8 tr. ř. výsledkem před zahájením trestního stíhání, nebo postupem podle § 164 tr. ř. po zahájení trestního stíhání...“.

vysvětlení podle § 12 zákona o Policii ČR, ani úřední záznam o podaném vysvětlení podle § 158 tr. ř. nelze použít jako důkaz. Slouží jen státnímu zástupci a obviněnému ke zvážení návrhu, aby osoba, která takové vysvětlení podala, byla vyslechnuta jako svědek, a soudu k úvaze, zda takový důkaz provede. Podle § 314d odst. 2 tr. ř. pak může samosoudce při hlavním líčení ve zjednodušeném řízení se souhlasem stran úřední záznamy o vysvětlení podané podle 158 tr. ř. pouze přečíst.

K uvedené problematice je potřebné poukázat zejména na následující skutečnosti:

Postup orgánů činných v přípravném řízení trestním, které shromažďují informace potřebné pro rozhodnutí o věci (především o tom, zda má být podána obžaloba na obviněného ve smyslu § 176 tr. ř., popř. návrh na potrestání na podezřelého ve smyslu § 179c odst. 2 písm. a), § 179d tr. ř.) podstatným způsobem změnila novela trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. Jedním z jejích hlavních cílů bylo odformalizovat přípravné řízení a přesunout těžiště dokazování až do stadia řízení před soudem. Proto významným způsobem změnila nároky na formální procesní postup orgánů přípravného řízení trestního, jenž je dnes upraven v zásadě tak, že provádění formálně-procesních důkazů - až na výjimky, které vyplývají ze zákona² - je *fakultativní* nikoli *obligatorní*. Proto je v současné době pro stadium přípravného řízení trestního vhodnější hovořit nikoli o shromažďování *důkazů* potřebných pro rozhodnutí o věci, ale o shromažďování *relevantních informací*,³ které mohou být podkladem příslušného rozhodnutí orgánu činného

² Tu je třeba si uvědomit, že *povinnost* provádět *důkazy* v přípravném řízení trestním je dnes dána v pravém smyslu slova jen povahou důkazů, konkrétně řečeno nezbytností zafixovat je v podobě, v níž je pak lze v rámci řízení před soudem fakticky již jen opakovat. Je tomu tak nikoli proto, že by trestní řád sám, samoučelně, chtěl mít takové důkazy v jejich formální procesní podobě, ale proto, že okolnosti, za nichž jsou nezbytné informace v této podobě v přípravném řízení fixovány, jsou takového charakteru, že jiný postup prakticky nepřichází v úvahu, nemá-li se nezvratně ztratit jejich důkazní hodnota sama. K tomu srov. zejména podmínky pro provedení výslechu svědka či rekognice před zahájením trestního stíhání postupem podle § 158a tr. ř. I zde se však dá o *povinnosti* provést důkaz v této formálně procesní podobě hovořit jen podmíněně – trestní řád ponechává na úvaze orgánu přípravného řízení, jaký postup v daném momentě zvolí, nabízí mu jen podmínky, limit, za kterých lze, *je možné*, je tedy *přípustné* (nikoli nutné) v této formální podobě uvedený důkaz provést.

³ Pojmem *relevantní informace* se mají na mysli jak „neformální“ poznatky a informace o skutečnostech důležitých pro zjištění stavu věci v rozsahu uvedeném v § 2 odst. 5 tr. ř., tak i důkazní prostředky, ale také i důkazy. Omezovat se na pojem „provádění důkazů“ pro stadium přípravného řízení je věcně nesprávné a zavádějící, neboť to právě může svádět k výkladu, že pro přípravné řízení trestní je zákonem předepsána nějaká určitá procesní forma zajišťování, resp. dokonce provádění důkazů, což neodpovídá skutečnosti. Jak ostatně vyplývá ze samotného ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř., zákon se tu důsledně vyhýbá podobným pojmům a o dokazování hovoří výslovně až v souvislosti s řízením před soudem. Tato zásada se dosud plně nevžila a bude jistě předmětem dalšího rozpracovávání na teoretické úrovni i praktického upřesňování. Je totiž třeba si uvědomit, že v různé fázi trestního řízení mohou mít tyto informace z pohledu jejich využitelnosti jako základu pro určité rozhodnutí orgánu činného v trestním řízení různou kvalitu, *hodnotu*. Jiné požadavky jsou kladeny na výpovědi svědka v hlavním líčení (srov. zejm. § 211 a § 212 tr. ř.), jiné požadavky jsou kladeny na informace potřebné pro rozhodnutí státního zástupce o podání obžaloby či o jiném způsobu vyřízení věci podle § 176 resp. podle § 171 a násl. tr. ř., jiné pro účely vydání usnesení o zahájení trestního stíhání, rozhodnutí o vzetí obviněného do vazby, pro podání znaleckého posudku, pro procesní rozhodnutí (o vyloučení orgánu činného v trestním řízení z věci pro podjatost, pro zlovení nepřislušnosti, atd.). *Diferenciace mezi požadavky na určitý postup a zejména formu zachycení takových informací v průběhu trestního řízení, se oproti minulosti* (kdy také samozřejmě existoval – viz např. úroveň požadavků na prokázání podezření z trestného činu potřebnou pro sdělení obvinění či vzetí obviněného do vazby a na druhé straně pro podání obžaloby či jiné rozhodnutí o věci) *výrazně zvýšila*, na což někdy praxe nebere dostatečný zřetel a snaží se formalizovat i takové postupy a jejich výsledek v míře, která je evidentně nadbytečná, protože

v trestním řízení v určité fázi tohoto řízení. Je tomu tak proto, že od 1. 1. 2002 klade trestní řád na informace získávané v přípravném řízení podstatně větší nároky z hlediska jejich *obsahu* než z hlediska jejich *formy*.

Je nepochybné, že rozsah skutečností označených zde pojmem *relevantní informace*, které mají orgány přípravného řízení za povinnost opatřit způsobem uvedeným v trestním řádu v rozsahu nezbytném pro jejich rozhodnutí, je limitován několika hledisky a lze jej určit na několika postupných úrovních.⁴ Způsob, jak mají být tyto informace opatřeny pro účely trestního řízení, stanoví v obecné rovině § 89 odst. 2 tr. ř. Z pohledu řešeného problému je však nutno mít na paměti, že v tomto ustanovení se výslovně hovoří o *důkazu*, nikoli o *pouhé (relevantní) informaci*, která se teprve v budoucnu event. má v trestním řádem předepsaném procesu jejího využití má důkazem stát.

Při posuzování toho, zda lze využít v rámci přípravného řízení trestního úředních záznamů o podaném vysvětlení, získaných postupem podle § 12 zákona o Policii ČR v řízení o přestupku, který byl posléze překvalifikován v důsledku nových skutkových zjištění na podezření z trestného činu, je třeba mít na paměti uvedené zásady, z nichž jednoznačně plyne, že důkazem v trestním řízení (konkrétně v řízení před soudem, kde je a má být těžiště dokazování podle nové úpravy trestního řízení), *úřední záznamy o podaném vysvětlení samy o sobě zásadně nejsou*.⁵ Znamená to tedy, že formalizace úředních záznamů opatřených postupem podle § 12 zákona o Policii ČR po zahájení trestního řízení sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 tr. ř. (a dokonce ani po zahájení trestního stíhání vydáním usnesení podle § 160 odst. 1 tr. ř.) není na místě.

Trestní řád neobsahuje žádné výslovné ustanovení, které by upravovalo postup, jak naložit s informacemi, které jsou získány mimo trestní řízení, mimo fázi postupu po jeho zahájení sepsáním záznamu podle § 158 odst. 3 tr. ř. Trestní řád pouze vymezuje (a to ještě ne úplným způsobem a zdaleka ne pro všechny možné případy ani co do obsahu ani co do formy) jednak postup, jímž lze získat důkazy,

výsledek – jejich využitelnost – se ani touto formalizací nemůže nijak změnit, což je právě i posuzovaný případ.

⁴ Již nad rámec řešeného problému - jde zejména o dvě základní úrovně – minimální rozsah informací, nezbytných pro *obsahově* (tj. věcně) správné rozhodnutí o věci, které lze jinak vyjádřit hlediskem *zákonnosti* takového *rozhodnutí* (pod touto úroveň by již „dokazování“ – zde ve smyslu opatřování oněch relevantních informací – nebylo úplné a rozhodnutí o ně se opírající by nebylo možno z důvodu porušení ustanovení § 2 odst. 5 tr. ř. považovat za zákonné) a *úplnosti zjištěného skutkového stavu věci*, pod níž je třeba rozumět shromáždění takových relevantních informací v jejich kvantitě, kvalitě a formě, jimiž je prokázán skutkový stav nejen v minimu potřebném pro vydání zákonného rozhodnutí, ale i v rozsahu, potřebném pro použití správné právní kvalifikace ve všech souvislostech stíhaného jednání a vydání nejen správného rozhodnutí o vině, ale i o druhu a výměře trestu, o ochranných opatřeních a o nárocích poškozených na náhradu škody, tedy i o všech souvisejících otázkách, o nichž má být podle zákona rozhodnuto, má-li být rozhodnutí nejen *zákonné*, ale i v plném smyslu slova *úplné*. Jde-li o skutek, pro který má být podána obžaloba, stanoví toto minimum relevantních informací kritérium, které dovoluje soudu vrátit věc státnímu zástupci k došetření z důvodů nedostatků skutkových zjištění. Tuto hranici je pak třeba hledat ve výkladu vzájemné souvislosti zejm. § 2 odst. 5, § 89 odst. 1 a 2, § 176 odst. 1 a § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. Vedle toho samozřejmě existují procesní limity – minimum opět vyplývá z ustanovení § 188 odst. 1 písm. e) tr. ř. Mezi těmito dvěma krajnostmi se pohybuje praxe a v některých případech je i na obě strany přesahuje.

⁵ Viz k tomu § 158 odst. 5 tr. ř., v němž se mj. výslovně uvádí: „Nestanoví-li tento zákon jinak, úřední záznam nelze v řízení před soudem použít jako důkaz. Je-li ten, kdo podal vysvětlení, později vyslýčán jako svědek nebo jako obviněný, nemůže mu být záznam přečten, nebo jinak konstatován jeho obsah.“ Výjimkou je ustanovení § 314d odst. 2 poslední věta tr. ř.: „Se souhlasem státního zástupce a obviněného může přečíst i úřední záznamy o vysvětlení osob a o provedení dalších úkonů (§ 158 odst. 3 a 5).“

použitelné v trestním řízení v řízení před soudem, jednak uvádí v některých případech výslovně, co důkazem být naopak nemůže.

Ač nutno souhlasit s tím, že zásadně nelze pro účely trestního řízení získávat informace jiným způsobem než postupem podle trestního řádu, je tu charakteristické, že nejde o *souběžné* získávání těchto relevantních informací v jiném řízení a jejich následné přenášení v nezměněné podobě do řízení trestního, ale o případnou využitelnost informací, které byly získány legálním postupem v jiném řízení vedeném *před zahájením trestního řízení* příslušným útvarem policie (který bude zpravidla vždy též i policejním orgánem ve smyslu definice uvedené v § 12 odst. 2 tr. ř.) *pro týž skutek*, a které teprve dodatečně jsou využity v trestním řízení po zjištění, že skutek není pouhým přestupkem, ale že zakládá podezření z trestného činu, o němž je nutno konat trestní řízení. Získané touto formou nikoli proto, že mělo být vedeno trestní řízení a nebylo, ale proto, že tu nemohlo být vedeno trestní řízení, neboť nebylo naplněna podmínka pro jeho zahájení – nebylo dáno podezření z trestného činu. V tomto smyslu je vlastně následná fáze trestního řízení *nutným pokračováním* předchozího řízení o přestupku, které vychází z pojetí jednotnosti (a také totožnosti) skutku, o němž se uvedená řízení *postupně* vedou.⁶

Pokud tedy úřední záznamy pocházející z předchozího řízení o přestupku budou *obsahově* zaznamenávat shodné informace důležité pro posouzení skutkového stavu věci, přičemž *formálně* tyto do úředního záznamu o podaném vysvětlení vtělené informace stejně nebudou využitelné v dalším trestním řízení jako důkaz a budou opět sloužit jen k posouzení jejich důležitosti z hlediska úvahy o tom, zda jejich nositel má být v dalším procesu trestního řízení vyslechnut jako svědek či nikoli, není žádný věcný důvod k tomu, aby jen pro tento účel byl znovu obsahově shodný úřední záznam s touž osobu, která již jednou totéž obsahově shodné vysvětlení podala, znovu sepisován.⁷ Je totiž z tohoto hlediska lhostejné, zda v trestním řízení, navazujícím na předchozí řízení o přestupku, budou takové úřední záznamy označovány dál jako úřední záznamy o podaném vysvětlení, či s nimi bude při vyhodnocování jejich *obsahu* (a ten je stěžejní) nakládáno jako s jinými podklady, získanými postupem podle § 158 odst. 3 písm. b) tr. ř.⁸ Rozhodující je, že budou poskytovat **obsahově shodné informace, stejným způsobem využitelné v trestním řízení.**

Proto pokud policejní orgán převzal spisový materiál k zahájení trestního řízení postupem podle § 158 odst. 3 tr. ř. (nebo k zahájení trestního stíhání vydáním usnesení podle § 160 odst. 1 tr. ř.) obsahující úřední záznamy o podaném vysvětlení podle § 12 zákona o Policii ČR, opatřené v předcházejícím řízení o přestupku, jenž se ukázal v důsledku nově zjištěných skutečností být ve skutečnosti podezřením

⁶ Jistou obdobou je případ opačný – řízení o přestupku, které navazuje na předchozí trestní řízení v případech, kdy dojde k odevzdání věci [§ 159a odst. 1 písm. a) a další tr. ř.] nebo k postoupení věci (§ 171 odst. 1 a další tr. ř.) ukáže-li se, že skutek pro který se trestní řízení vede není trestným činem, ale je jednáním, které by mohlo být příslušným orgánem posouzeno jako přestupek (případně jako jiný správní delikt či kárné provinění).

⁷ Pochybnost lze mít jen ohledně § 314d odst. 2 tr. ř., kde se zdá přímý odkaz na ustanovení § 158 odst. 3 a odst. 5 tr. ř. uvedený v závorce za větou, nasvědčovat tomu, že výlučně takové úřední záznamy mohou být důkazem použitelným v řízení před soudem se souhlasem stran. Je nutno ale vzít v úvahu časové hledisko (bylo-li by možno dodržet lhůtu pro skončení zkráceného přípravného řízení) možný výklad, podle něhož tato poznámka v závorce ve formě odkazu může vyjadřovat toliko *formu* úkonu a nikoli nezbytně nutně jeho obligatorní původ z časového období, následujícího až po zahájení přípravného řízení resp. zkráceného přípravného řízení a navíc i obsah takového úředního záznamu z hlediska jeho informační hodnoty - v každém případě by byl použitelný za souhlasného prohlášení stran jako nositel nesporné skutečnosti, již není třeba dokazovat, podle věty druhé tohoto ustanovení.

⁸ Tedy jako s listinnými důkazy, jak se naznačuje v příloze k podnětu Policejního prezidia ČR.

z trestného činu, není žádného důvodu, aby znovu opatřoval vysvětlení těchto osob ve stejném rozsahu v podobě podaného vysvětlení, zachyceného znovu v úředním záznamu, byť sepsaném poté s odkazem na § 158 odst. 5 tr. ř.⁹ Tento postup nelze odůvodnit ani rozdílným poučením osoby podávající vysvětlení, s odkazem na ustanovení o přestupku křivého vysvětlení podle § 47a zák. č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů, neboť rozhodujícím je v tomto případě obsah sepsaného úředního záznamu, nikoli forma řízení, v němž byla informace v podobě podaného vysvětlení získána.

Toto stanovisko se vydává podle § 12 odst. 2 zák. č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů.

Nejvyšší státní zástupkyně
Mgr. Marie Benešová, v.r.

⁹ Tato povinnost nevyplývá ani z ustanovení § 164 odst. 2 tr. ř., podle něhož úkony, které byly provedeny před zahájením trestního stíhání, nemusí policejní orgán opakovat, byly-li provedeny způsobem odpovídajícím ustanovením tohoto zákona. Zásada uvedená v tomto ustanovení má zejména zabezpečit, aby výsledek činnosti orgánů činných v trestním řízení využívaný pro účely trestního řízení ve stadiu *po zahájení trestního stíhání* vždy odpovídal zásadám trestního procesu, promítnutého do jednotlivých ustanovení trestního řádu a to z hlediska požadavků na *kvalitu důkazů*. Výslovně se nedotýká výsledků činnosti jiných orgánů, které se mají v rámci trestního řízení využít jako určitý druh relevantních informací, aniž by šlo ovšem o důkaz v jeho formálně procesní podobě. Tato zásada je ostatně použitelná pro všechny druhy informací, získávaných orgány činnými v trestním řízení. Vždy je nutno posuzovat takové informace podle toho, zda mají být důkazním prostředkem a sloužit jako důkaz či zda mají být jen informací o tom, že nějaký důkazní prostředek či důkaz existuje a zda jej bude třeba provést. Vyloučit z okruhu těchto informací, naprosto nepoužitelných ani v takové podobě, by bylo možno jen informace získané protizákonným (nezákonným) způsobem. Postup orgánu státu nemůže být z principu postaven na nezákonnosti bez ohledu na to, jakou důležitost mají mít nezákonně získané informace pro jeho rozhodování. Tuto zásadu - ohledně důkazů - a současně výjimku z ní, stanoví výslovně § 89 odst. 3 tr. ř.